

H > Články > Kánon 2.0: Roma lives matter too

KÁNON 2.0: ROMA LIVES MATTER TOO

V Česku se poprvé od dob války v Jugoslávii masově vítají uprchlíci. Mohli bychom jásat, že se konečně posouváme na Západ, že to posiluje naši lidskost a empatii, že konečně přijmeme příběhy, které nám vyprávělo už tolik lidí od Mohsina Hamida či Viet Thanh Nguyena až po Olgu Grjasnovu nebo Bernardine Evaristo. Jenže ono je to všechno trochu složitější — jak s naší lidskostí, tak s literaturou.

Romské rodiny prchající před válkou na Ukrajině budou asi sotva vyprávět o empatii. Jejich zkušenosti budou nejspíš připomínat příběhy o devadesátkovém rasismu, nebo dokonce ty vzpomínající na druhou světovou válku. Tedy příběhy, jejichž znalost a pochopení sice aktuální utrpení nezastaví, ale sotva se bez nich obejdeme, když to s tou lidskostí budeme chtít začít brát vážně.

seriál Kánon 2.0

Naše společnost, vzdělaná, moderní a humanistická, se už tolikrát vyrovnala s rasismem, že je až s podivem, kde se pořád bere. V Česku jsme si sice nezvolili prezidenta jiné barvy pleti, což je podle amerických konzervativců nezvratný důkaz, že rasismus neexistuje, i my se ale rádi tváříme, že tu nikdo nikoho podle barvy kůže nesoudí.

Vždyt největší fronty se na Světě knihy stojí na autorku z Nigérie! Jenže ti, kdo dlouhodobě pomáhají lidem na útěku, pocítují od začátku ruské agrese velmi bolestivý protiargument. Dokud se nám uprchlíci dostatečně nepodobali, trpěli (a dále trpí) v lesích na hranicích a v detenčních centrech. Jakmile jsou ale plavovlasí a alabastroví, najednou všechno jde. Ovšem i to platí jen do momentu, než se ukáže, že — světe, div se — i na Ukrajině žijí lidé jiné barvy pleti, a dokonce nejde jen o studenty medicíny ze západní Afriky.

Svědectví o rasovém profilování lidí prchajících před válkou se v médiích začala objevovat teprve před pár dny, v momentě, kdy začalo přicházet více početných romských rodin z chudších poměrů, latentní rasismus byl však i ve strukturách pomáhajících uprchlíkům místy znát od samého začátku. Objevovalo se nepochopení odlišných potřeb či reakcí vycházejících z odlišných a nám těžko představitelných zkušeností. Zprávy o zacházení s romskými uprchlíky se v mém feedu

následně začaly, čistě shodou okolností, mísit s články o romské literatuře, kterou se sama snažím propagovat — a já jsem se musela chytit za svůj vlastní progresivní nos.

Několikrát jsem veřejně mluvila o důležitosti diverzity v literatuře, o tom, že tu vyšlo málo klasických textů spojených s černošskou emancipací ve Spojených státech a málo knih současných autorů a autorek, které na ně navazují — zmiňovala jsem přitom potřebu takových textů pro porozumění odlišným životním zkušenostem, které se nás i přes přetrvávající etnickou homogenitu týkají, a myslela jsem tím především uprchlíky přicházející z Afriky nebo Blízkého východu. Na Romy a Romky jsem v tomto případě úplně zapomněla.

Dva nejvýraznější tituly aktuální romské literatury, povídkové sbírky *Všude samá krása* a *Samet blues*, jsou přitom dokonalými příklady toho, jak neúplný je pohled na svět, když se na něj díváme jen z několika sobě vzájemně blízkých míst. Romští spisovatelé a spisovatelky náležející k několika generacím tu mimo jiné popisují zkušenosti s válkou, s holokaustem, s násilnou asimilací nebo s porevolučním rasismem. Česká literatura je příběhy z dvacátého století přímo přesycená, její pohled na moderní dějiny se ale po přečtení dvou zmíněných sbírek jeví jako uniformní, neúměrně k množství beletristických textů, které se válkou, normalizací či převratem zabývají. Literatura Romů a Romek uniformní pohled tříští, nejde přitom jen o texty navazující na romské vypravěčské tradice a popisující život a zkušenosti komunity — obzvláště romské spisovatelky zpracovávají osobnější a introspektivnější prožívání každodennosti a přibližují tak další aspekty života ve světě, který je k Romům a Romkám v lepším případě lehce nedůvěřivý a v tom horším nepřátelský a nenávistný. S každým dalším titulem je romská literatura pestřejší a díky ní je ještě násobněji pestřejší i obraz, který si o světě můžeme prostřednictvím beletrie udělat.

V posledních letech, a ještě více v posledních měsících, se dějí velké věci nejen na poli literatury Romů a Romek, ale také na poli její reflexe. Díky semináři *Kritická reflexe romské kultury*, který na Fakultě sociálních věd UK vedou Jana Čeňková a Tomáš Bystrý, se na H7O objevila [recenze sbírky Samet blues](#) i [rozhovor s Radkou Patočkovou](#) z nakladatelství KHER, časopis Host dokonce věnoval literatuře Romů letošní únorové číslo. Romistka Karolína Ryvolová i novinářka Jarmila Balážová tu mimo jiné popisují, jak nevděčnou pozici literatura mezi dalšími uměleckými a mediálními projevy má, jelikož zdaleka nejvíc nabourává představu o bezproblémových moderních dějinách, pokud jde o naši (majoritní) roli a počínání. Tyto a další texty romistek, romských novinářů a novinářek pomáhají pochopit nejen romskou literaturu, ale i strukturálnější aspekty postavení Romů a Romek a také historické kořeny protiromského rasismu, a zaslouží si proto prostor, sdílení a šíření.

Když v podcastu *Pop Culture Happy Hour* kulturní kritici a kritičky

rozebírali nejnovější stand-up komika Jerroda Carmichaela, ve kterém velmi otevřeně a skoro terapeutickou formou řeší rodinná tajemství, traumata i vlastní identitu, zaznělo tu, že vystoupením humor probleskoval *velmi specificky černošským* způsobem. „I do těch nejtraumatičtějších příběhů dokážeme napasovat nějaký ten vtípek — vždyť díky tomu jsme dokázali přežít,“ říká tu Tre'vell Anderson. Podobná strategie je přitom znát i v černošské literatuře od Zory Neale Hurston až po Colsona Whiteheada nebo současné young adult. A podobně s humorem zachází i romské autorky.

Současné spisovatelky jako Iveta Kokyová, Stanislava Miková nebo Marie Siváková sice nezpracovávají jen zkušenosti s otevřeným rasismem, lehká témata to ovšem zrovna nebývají, a autorky do nich přesto dovedou dostat jemný humor, ironii či sarkasmus, který mimochodem vynikne ještě více při autorských čteních. Třeba na takový podpis Chimamandy Ngozi Adichie, která dovede výborně zprostředkovat vrstvenou, komplikovanou a intersekcionalní zkušenost s rasismem v USA, už fronty stojíme, je ale na čase, abychom si uvědomili, že si to zaslouží i Romové a Romky, a dokonce snad ještě víc. Jejich prožívání každodennosti, které umí často mistrně popsat, je totiž postojí a jednáním společnosti, do které patříme, bezprostředně ovlivněné, proto by měli mít veškerou naši pozornost a uznání.

„Black lives matter. Roma lives matter too.“ — funkcionalistická kavárna Josefa Fuchse na Štvanici

Autorka je spolutvůrkyní podcastu Do slov spolu s Ondřejem Lipárem.

30/04/2022 | [téma](#)

[Barbora Votavová](#)

Pošleme vám každý měsíc
to nejzajímavější na e-mail

e-mail

Přihlásit k odběru

H7O | Časopis Host 7 dní online Články

Časopis

Hostcast

O nás

Obchod

Kontakt

Předplatné

Nejčastější dotazy | GDPR a podmínky soutěže | Obchodní podmínky

Spolek přátel vydávání časopisu HOSTRevue Host vychází s laskavou finanční podporou
Beethovenova 25/4
657 42 Brno-střed
objednavky@casopishost.cz
+420 775 995 695

Ministerstva kultury ČR, Státního fondu kutury ČR
a statutárního města Brna.

